

ÖRZSEHEGYI EMLÉKEK.....

Örzszehegy kicsiny falu , Göcsej Észak-Keleti sarkában . Szülőfalum, életem helyszíne. Gyermek korom, felnőtt korom minden emléke ideköt.

A két , szelíden meghúzódó, Észak-Dél irányú domb vonulaton megtelepült falú : Öreghegy és Újhegy ,a köztük meghúzódó völgygel , a jellegzetes göcseji táj képét mutatja..

.Az Öreghegy kiugró peremén elhelyezkedő Árpádházi Szent Erzsébet kápolna aranyszínű vakolatával messziről magára vonja szem a figyelmét. Magasba törő , barokkos jellegű karcsú tornyával szinte hív , csalogat:

Gyere ide....gyere ide !

Sokszor „idetévedek” a templom környékére , olyan mintha egy zarándok hely lenne számomra..

Odabent a csendben elmerülve , a lélek megnyugvásra lel. A pasztell színű falakon a fali képek , Árpádházi Szent Erzsébet életéből vett legendák elevenítik fel a szeretet és a kegyelem egymástól elválaszthatatlan „szenterzsébeti” méltóságát.

Odakinn a „templom domb” környéke nem mindennapi látvánnyal vár. Szinte 360 fokos panoráma ,ami a szem elé tárul.. :

D-Kelet, Dél, D-Nyugati irányban a Göcseji táj teljes képe bukkan fel a szemlélődő előtt.

A Kandikó Csúcsa mosolyog felénk a délutáni , nyugati irányban lenyugodni készülő nap aranyló sugarai között.

Alattunk ,É-Nyugatra a Zala völgye széles , lapos síkja terül el , míg a látóhatárt a Kőszegi hegység , az Alpok körvonalai zárják le, a völgyben az utak, mint tekergő kígyók kusznak a rajtuk elsuhanó autók napfényben meg-meg csillanó fényével.

Lenézek a völgybe:

Magas , kopár , száraz faág mered az ég felé, mintha csak segítségért kiáltana,alatta vaskos törzse, a maga 7 méteres kerületével öreges, kissé megfáradt mosollyal néz vissza rám.

A szenterzsébethelyi , 470 éves gesztenye fa áll előttem.

Elgondolkodom:

Vajon mennyi mindent tud ,mennyi mindent látott, mennyi mindent kellett megélni e fának a közel fél évezredes élete alatt. Mennyi mindent tudhat a múltból s talán ha mesélni tudna mennyi mindent mesélhetne nekem most Göcsejről is.

Idősebb helyiektől hallottam a mondákat mely szerint még talán Ahmed pasa idejéből való, más legenda szerint vár volt a közelében, létezett a környéken egy „Várhagyta „ névre hallgató terület is, aztán talán még Mátyás király is megpihent alatta. Ez utóbbiról azonban tudjuk azt is, hogy ez nem lehetséges.

Amint a fát nézegetem , múltom gondolkodom , gyermekkori, fiatalkori emlékeim jutnak eszembe ,ahogy az életünk zajlott itt a Göcsej szélén :

Élénken él emlékeimben az aratás , a mindennapi kenyér előtereméséhez a gabona , különösen a búza betakarítása. Szüleinknek nagyon fontos volt ez a megélhetéshez. Az aratás - természetesen akkor még csak kézi erővel történt.A forró nyári napokon volt amikor csak az esti órákban tudtunk aratni.

Emlékezetemben élénken él például ,amikor eső közelített , milyen “kapkodás “ volt ,hogy a kévéket összehordjuk és “kepé”-be rakjuk, megelőzve , hogy “szétázzanak”. Mennnyire fontos volt a gabonafejeket, a kalászeket is összegyűjteni, “nem vesztetett kárba egy szál sem “ – ahogy mondták szüleim.

Édesanyám sütötte házikenyer ízt még ma is érzem.

A kenyérsütés folyamatának külön szertartása volt Nála. Előző este a kovász keverésével , a liszt előkészítésével , másnap kora reggel a kemence begyűjtásával – először a venyigével, aztán a fahasábokkal, mire átmelegedett , már a kenyértésztá is “kiszaggatásra “ került. (Az. un szakajtó vékákba rakva) A frissen kisült kenyér illata átjárta a házat , de az egész környéket és két héten át is tudtuk fogyasztani. Elmaradhatalan melléke volt ennek a kenyérsütésnek a lángos ,ami a maradék kenyértésztá felhasználása , hasznosítása.

-Mennnyire finom volt egy kis fokhagymával megkenve , tejföllel leöntve !

És természetesen a friss kenyér “megszegése” (felvágása) édesanyám saját szertartása szerint történhetett:. Bal kezébe vette a kenyeret , élére magához szorítva, jobb kezébe a kenyérvágó kést , a késsel keresztet rajzolt a kenyérre és így vágta , szelte fel a kenyeret ,miközben elmaradhatatlan ima volt: “ Az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében “ imádság.

Ezt a kenyeret ma már sehol nem tudom fellelni !

Gyermekkorunk élménye volt a kukoricafosztás és tollfosztás az őszi és a téli esték elfoglaltságaiban. A kukorica törése után a mezőről a szekereken hazaszállításra került, a pajtákba beömlesztve. Az őszi estéken a szomszédok, barátok összegyültek egy-egy háznál és közösen "fosztották" a kukoricát, a kukoricacsöveket, a termést kibontották a csuhé-ból. közben meséltek történeteket, beszéltek énekeltek, - az éjszakába nyúlóan- dalokat, melyeket mi gyerekek csak ámulva hallgattunk. Számunkra -akkor még - a játék volt a fontos: Lecsúsni a "kukorica halom tetejéről, beletemetkezni a kukorica csuhé rengetegébe, beteríteni, bosszantani a lányokat.

Aztán a csodálkozása lett később minden: Milyen szép és csodálatos a felfűzött, gerendára vagy a pajtában kereszthebe felrakott rudon felsorakoztatott, csuhéval összekötött kukorica füzér, ahol az aransárga kukoricacsövek megannyi kukorica szeme mosolyog vissza ránk odafentről.

Milyen szép volt és hogyan lehetett elkészíteni abból a semminek tűnő kukorica csuhéból azt a kosarat vagy éppen azt a lábtörlőt, amit a Pista bácsi, a Mariska néni, vagy éppen a többiek készítettek.

Gyerekek számára jelentéktelen, értéktelen dolgnak tűnt. Szüleink, nagyszüleink számára ez az értéktelennek tűnő anyag is nagy érték volt, ha másra nem -az előbbieken kívül- a szarvasmarhák, ahogy akkoriban mi mondtuk: a tehenek etetésére is.

A tollfosztás a téli esték elfoglaltságát jelentette. A levágott kacsák és a libák tollazatát őseink szorgosan összegyűjtötték, hogy majd a téli estéken sorra kerüljön a "fosztása". Természetesen ez is a szomszédok, a barátok közös együttműködésével, hol az egyik, hol a másik háznál.

Valójában ez azt jelentette, hogy ilyenkor a toll finomabb része leválasztásra került a kemény "szár részről" az ún. csutkáról. A megfosztott, finom tollból készült az ágynemű: a vánkos (ma: párna), a paplan, a "dunyha" töltőanyaga. A "csutka"-val erre nem alkalmas hiszen az kemény, szúrós agyag.

Édesanyám mindig figyelmeztett ilyenkor:

- Gyerekek az ajtót csak lassan nyitni és lassan betenni, mert a finom tollpíhek könnyen szétrepülnek!

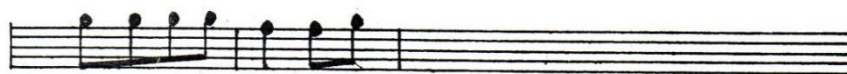
Ezt rendszerint eleleinte meg is fogadtuk, de az intelem hamar feledésbe merült és az ajtó amennyire nyitható volt akorára nyitottuk és amilyen lendülettel csak lehetett úgy tettük be a helyiségből távozva. A helyiséget a finom toll pihék, mint hatalmas hóesés, terítették be vastagon.

Természetesen a "jutalom" másnap nem maradt el: Jónéhány pofon csattant, mely emlékezetes is maradt. Az ilyen estéket is a beszélgetések, mesék, az éneklés töltötte be.

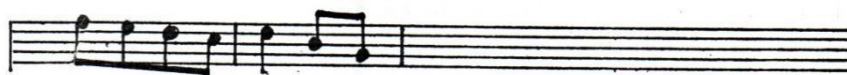
Ezekről az estéről maradt fenn emlékezetemben a "Szabó Pista balladája", melyet különösen a szomszéd Rozika néni énekelt sokat és nagyon szépen.:

1./ Erzsébethégy gyászba' van,

Erzsébethégy gyászba', van,

Szabó Pista halva van,

Szabó Pista halva van.

2./ Még csütörtökön délbe',
Még csütörtökön délbe'
Vigan ment a pincébe,
Vigan ment a pincébe.

3./ Péter napján délután,
Péter napján délután
Vigan ment a főutcán,
Örzhégyi főutcán.

4./ Édesanyja utána,
Édesanyja utána,
Pista fiam, jer haza,
Pista fiam, jer haza!

5./ Édesanyám, nem megyek,
Édesanyám, nem megyek,
En a bálba elmegyek,
En a bálba elmegyek.

6./ Vigan mulat a bálba',
Vigan mulat a bálba',
Füléék udvarába',
Füléék udvarába'.

7./ Vizlendvai mulatott,
Vizlendvai mulatott,
Törkést vele hordozott,
Törkést vele hordozott.

8./ Szabó Pistába kötött,
Szabó Pistába kötött,
Törkést szívébe döfött,
Törkést szívébe döfött.

9./ Édesanyja így hívja,
Édesanyja így hívja:
Pista fiam, jer haza,
Pista fiam, jer haza!

- 10./Édesanyám nēm lehet,
Édesanyám,nēm lehet,
Átszúrták a szívemet,
Elfolyatták vérēmet.
- 11./Szabó Pista halva van,
Szabó Pista halva van,
Vizlendvai fogva van,
Vizlendvai fogva van.
- 12./Hēgyi lányok fehérbe'
Hēgyi lányok fehérbe'
Visznek a temetőbe,
Visznek a temetőbe.
- 13./Falusiak sárgába',
Falusiak sárgába'
Visznek a mēnnországba,
Visznek a mēnnországba.
- 14./Vidékiek pirosba',
Vidékiek pirosba'
Lētésznek a síromba,
Lētésznek a síromba.
- 15./Hēgyi lányok,sírjatok,
Hēgyi lányok,sírjatok,
Síromra boruljatok,
Koszorút is fonjatok!

Akkor még nem tudtam ,nem értettem valójába miről is szól ez az ének , csak a történet és a dallam csengett hosszú éveken át újra és újra fel emlékezetemben.

Keresgélni kezdtem

Írott formában sehol nem találtam semmit .

Az idősebbek már eltávoztak közülünk , aki valamit is tudott volna mondani a történetről, sőt magára a dalra, énekre is már allig emlékezett valaki.

Egyedül Rizika néni .

Utolsó reménységként Rozika néni egy magnó kazettára énekelte a Szabó Pista balladáját, melyet aztán Vajda Józsi a magnókazetta alapján "zeneileg" is lejegyzett.

Így most már írott formában is tudjuk Göcsej népi dallamaiban őrizni.

A kíváncsiság fűrdalt: Vajon miért, vajon miből keletkezett ez a szomorú történet?

Keresgélni, utánna járni kezdtem ... és íme a történet alapja :

Kivonat Andráshida község 1922 évi Halotti Anyakönyvéből:

„...31/1922 sorszám alatti bejegyzés :

Dátum: 1922 június 30

Halál beálta:1922 június 29, este 9.00 óra

Halott neve: Szabó István földműves, római katolikus,

Szenterzsébethegy, 19 éves.

Halál oka: Gyilkosság késszúrással.....”

Keletkezését megelőző esemény egy 1922-beli szerelmi gyilkosság. A ballada két főszereplője: Szabó Pista és Vizlendvai Pista, helyi lakosok, nőtlen fiatalemberek.

Szabó Pista szolid, szerény, míg Vizlendvai heves, türelmetlen természetű.

Mindkettőjük szíve egy kislányért dobog és ez az oka a szörnyű tettnek.

1922 nyarán a „Péter-Páli búcsúkor” (Június 29.-én, ekkor van a búcsú a faluban) szomorú esemény történt.

A búcsúi bál a Füle nevű család udvarán zajlott. A jókedv és bál forgatag közepette, az esti félhomályban, az alkoholtól felbátorodva Vizlendvai Pista Szabó Pista közelébe lopakodott és a zsebében hordott tőrrel Szabó Pistába szúrta, aki a helyszínen meghalt. Vizlendvai elmenekült ugyan, de néhány órán belül rejtékhelyén –egy padláson megbújva– megtalálják és elvezetik a csendőrségre. Ezt követően már nem is tért vissza a faluba....

Ezután a szomorú esemény után az itt lakó emberek körében alakult ki ezt a szomorú hangulatot árasztó ballada, mely eddig csak „szájról-szájra” terjedt.

Valószínű, hogy szövege az évtizedek folyamán némileg változott